

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

Обзор на наблюдаваните тенденции, свързани с употребата на наркотични вещества, разпространението на ХИВ/СПИН, детските противообществени прояви и правонарушения и трафика на хора в гр. Варна и областта през 2023 г.

Дирекция „Превенции“, Община Варна
Общински съвет по наркотичните вещества – Варна
Консултативен съвет за превенция на ХИВ/СПИН и СПИ – Варна
Общинска комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните – Варна
Местна комисия за борба с трафика на хора – Варна

ОБЗОР НА НАБЛЮДАВАНИТЕ ТЕНДЕНЦИИ, СВЪРЗАНИ С УПОТРЕБАТА НА НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА ПРЕЗ 2023 Г.

Марихуаната остава най-разпространената дрога сред всички възрастови групи. На второ място се нареждат стимуланти – основно **метамфетамин** и по-рядко екстази и кокаин. Сред подрастващите и младите пълнолетни добиват все по-голяма популярност **канабиноиди** (ННС, ННСр), разпространявани под формата на етерични масла за електронни устройства за пушене („вейп“).

Комбинираната употреба на наркотични вещества (марихуана, метамфетамини, синтетични канабиноиди) и алкохол продължава да бъде определящ фактор за настъпилите здравни последици. През 2023 г. това се наблюдава при регистрираните случаи на остри интоксикации, хоспитализациите в психиатричните клиники в УМБАЛ „Св.Марина“ – Варна, по повод психични/поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на наркотични вещества, както и при лицата, обхванати в програми за психосоциална рехабилитация.

За втора поредна година е висок дялът на острите интоксикации, предизвикани от употреба на **опиоиди** (напр. хероин), на фона на ограничения брой хоспитализирани пациенти със зависимост от този клас вещества.

Причина за този висок дял на интоксикациите с опиоиди може да е „трайното“ настаняване на **фентанил** и негови аналози на незаконния пазар в града.

През 2023 г. на територията на област Варна полицията е неутрализирила 4 лаборатории за производство на метамфетамини и 14 оранжерии за отглеждане на коноп (марихуана).

Отчита се увеличаване на количествата **задържани наркотични вещества** (хероин, кокаин, амфетамини, екстази, стръкове на канабис, хашиш). Увеличение се наблюдава и в броя на **задържаните лица** и досъдебните производства за притежание, разпространение, отглеждане и производство на наркотични вещества.

През 2023 г. пътна полиция е установила по-малко водачи, управляващи МПС след употреба на наркотични вещества спрямо 2022 г. За сметка на това броят на **пътно-транспортните произшествия** с водачи, управляващи МПС след употреба на наркотични вещества почти се е утроил.

Остри интоксикации, дължащи се на употреба на наркотични вещества и/или алкохол.

Източник на информация - Клиника по остри отравяния и токсикоалергии в ВМА МБАЛ-Варна и Центъра за спешна медицинска помощ – Варна, в рамките на изследователска програма, изпълнявана от сдружение „Живот без алкохол“, с финансовата подкрепа на дирекция „Превенции“ в Община Варна.

Остри интоксикации, свързани с употреба на наркотични вещества

През 2023 г. са установени 291 случая, от които 19 при деца (6.5% от всички случаи през годината). Увеличението при пълнолетните лица е с 5% спрямо 2022 г.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Пълнолетни лица	233	239	232	224	258	272
Деца	22	29	30	10	22	19

Показатели	Пълнолетни	Деца
Остри интоксикации, дължащи се на употреба на наркотични вещества (брой лица през 2023 г.)	272	19
Разпределение по ВИД НА ВЕЩЕСТВОТО		
Комбинирана употреба на наркотици от различен клас	139	9
Опиати/опиоиди (вкл. хероин, метадон, морфин, фентанил и др.)	65	-
Комбинирана употреба на наркотично вещество и алкохол	34	3
Амфетамини/метамфетамини (не включва MDMA – екстази)	13	2
Канабис (вкл. марихуана, хашиш, хашишово масло)	11	4
Кокаин/крек	9	-
MDMA (екстази)	1	1
Разпределение по ПОЛ		
Мъже/момчета	220	8
Жени/момичета	52	11
Разпределение по възраст (в навършени години)		
До 14	-	4
15 - 17	-	15
18 – 24	40	-
25 – 29	35	-
30 – 34	54	-
35 – 40	75	-
над 40	68	-
Средна възраст на пълнолетните лица		
Мъже	39.8	-
Жени	36.6	-

И при двете възрастови групи най-голям дял заема комбинираната употреба на наркотични вещества от различен клас. Средната възраст при пълнолетните е 39.8 г. за мъжете (33 г. през 2022) и 36.6 за жените (31 г. през 2022). 53% от лицата са на възраст над 35 г. При децата има 4 случая на малолетни лица. При пълнолетните, разпределението мъже/жени е в съотношение 4:1, докато при подрастващите, разпределението момчета/момичета е 1:1.4.

Остри интоксикации, свързани с употреба на алкохол

През 2023 г. са установени 741 случая, от които 54 при деца (7% от всички случаи през годината). Спрямо 2022 г. се отчита увеличение с 5% на броя на случаите при пълнолетни лица.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Пълнолетни лица	398	426	492	558	656	687
Децата	27	30	55	55	58	54

Средната възраст при пълнолетните е 45 г. за мъжете и 38 за жените. 53% от лицата са на възраст над 35 г. При пълнолетните, разпределението мъже/жени е в съотношение 4:1, докато при подрастващите, разпределението момчета/момичета е 1:1.6.

Показатели	Брой
Остри интоксикации, дължащи се на употреба на алкохол (брой лица през 2023 г.)	741
Разпределение по пол	
Момчета	25
Момичета	29
Мъже	559
Жени	128
Разпределение по възраст (в навършени години)	
12 – 17	55
18 – 24	43
25 – 29	34
30 – 34	56
35 – 40	68
над 40	455
Средна възраст на пълнолетните лица	
Мъже	45
Жени	38

Хоспитализации, свързани с употреба на наркотични вещества

Източник на информация – психиатрични клиники в УМБАЛ „Св.Марина“ – Варна

През 2023 г. 111 лица са били хоспитализирани по повод психични/поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на наркотични вещества (случаи извън кръга на острите интоксикации описани по-горе.). Лекуваните за първи път в клиниките съставляват 35% от всички хоспитализации (намаление с 15% спрямо 2022 г.)

През 2023 г. са диагностицирани 15 лица (всички на възраст над 34 г.) с разстройства, дължащи се на употреба на опиоиди (F11.x) – 13,5 % от всички случаи. Налице е трайна тенденция в намаляването броя на лицата със такава зависимост. За сравнение - през периода 2001-2010 г. тези пациенти са съставлявали повече от 80% от хоспитализациите. За сметка на това, психичните и поведенчески разстройства, дължащи се на комбинирана употреба на наркотични вещества (основно производни на амфетамин, канабис (марихуана), синтетични канабиноиди) „покриват“ над 75% от всички случаи.

Показатели	Брой
Хоспитализирани лица в УМБАЛ „Св.Марина“ Варна (брой лица през 2023 г.)	111
Лекувани за първи път в клиниките на болницата	39
Лекувани за пореден път в клиниките на болницата	72
Разпределение по вид на употребата	
Комбинирана употреба (F19.x)	85
Употреба на опиоиди (F11.x)	15
Употреба на стимуланти и кокаин (F14.x, F15.x)	9
Разстройства, дължащи се на употреба на други вещества	2
Разпределение по психично състояние	
Остра интоксикация (F1x0); Вредна употреба (F1x.1), Синдром на зависимост (F1x.2) Абстинентно състояние (F1x.3)	10
Психотично разстройство (F1x.5)	63
	38
Разпределение по пол	
Мъже/момчета	96
Жени/момичета	15
Разпределение по възраст	
14 – 17	10
18 – 24	24
25 – 29	15
30 – 34	16
35 – 40	28
над 40	18
Средна възраст	
Средна възраст на всички хоспитализирани пълнолетни лица	32.7
Средна възраст на пълнолетните лица с разстройства, дължащи се на употреба на опиоиди	39.8

Висок е и делът на случаите на пълнолетни пациенти с психотично разстройство – 34% или всеки трети. Това се дължи най-вече на броя на случаите, свързани с комбинирана употреба на наркотични вещества. При децата в 4 от общо 10 случая е установена психотична симптоматика, пряко свързана с употребата на наркотични вещества. *(Тук трябва да поясним – това не са лица с коморбидност, при които има съпътстващо, друго психично заболяване или т.нар. „двойна диагноза“. Става дума за група от психотични прояви, които се появяват по време на или непосредствено след употреба на психоактивни вещества, като най-често се наблюдават халюцинации, налудности, възбуда или ступор и абнормен афект, който може да варира от интензивен страх до екстаз).*

Съотношението мъже/момчета : жени/момичета се запазва на 6:1. Средната възраст на пълнолетните лица е 32.7 год. Пациентите на възраст над 30 год. съставляват близо 61% от всички хоспитализации. За сравнение - средната възраст на пълнолетните хоспитализирани лица през 2007 г. е била 26 г., а през 2019-та - 31.5 г.

Различия се наблюдават и в средната възраст на лицата с диагнози, класифицирани според приеманите вещества. Средната възраст на пълнолетните лица с разстройства, дължащи се на употреба на опиоиди е 39.8 г. и е с 7 години по-висока от тази на пълнолетните лица с разстройства, дължащи се на комбинирана употреба (32.7 г.). За сравнение – през 2020 г. тази разлика е била 4 години.

Субституиращо (заместващо) лечение с агонисти и агонисти-антагонисти

Източник на информация – психиатрични клиники в УМБАЛ „Св.Марина“

Това са така нар. програми за „лечение с метадон“. Те са предназначени за лица с история на зависимост и интравенозна употреба на опиоиди (хероин), при които серия от неуспешни спирания/лечения са последвани от срив и рецидив на заболяването. В тези програми се използват медикаменти, които биохимично заместват незаконните опиоиди, приемани преди. Така се постига приемливо физиологично равновесие, което позволява на пациентите да се ресоциализират (да започнат работа, да завършат образование, да подобрят общуването си с близки и значими други хора и т.н.). Тези субституиращи вещества се приемат през устата, което намалява риска от разпространение на кръвно преносими инфекции (HIV, хепатит С и В).

През 2023 г., програмата в УМБАЛ „Св.Марина“ е обхванала 164 пълнолетни лица (137 мъже и 27 жени). Разпределение по възраст: 18-24 г. – 0; 25-29 г. – 10; 30-34 г. – 16; 35-39 г. – 81; 40+ г. – 27.

Статус, свързан с кръвнопреносими инфекции: HCV+ - 72; HBV+ - 5.

Психосоциална рехабилитация на лица, които злоупотребяват или са зависими от наркотични вещества

Източник на информация – Сдружение „Отвори очи“ и Сдружение „Асоциация за превенция и работа със зависимости „Само днес“

През 2023 г. две програми за резидентна психосоциална рехабилитация са обхванали 88 пълнолетни лица с история на проблемна употреба на наркотични вещества (съотношение мъже/жени – 2.5:1, средна възраст от 33.5 г.). При над 90% от случаите се касае за лица с комбинирана употреба на наркотици (с водеща употреба на стимуланти – метамфетамини, кокаин и продукти от канабис). Едва при осем лица основното проблемно вещество е хероин като при 3 от тях е приемано по интравенозен път. Висок е дялът на лицата с коморбидност (т.е. с друго, съпътстващо психиатрично заболяване) – 27. Увеличаването на техния брой в резидентните рехабилитационни програми в цяла България, поставя на преден план необходимостта от разработване и въвеждане на нови протоколи за психосоциална работа с такива лица.

През 2023 г. програмата за нерезидентна психосоциална рехабилитация (тип „дневен център“) е обхванала 25 деца (съотношение момчета/момичета – 1:1, средна възраст от 16 г.). Най-голям дял в употребата заема марихуаната, следвана от вещества от групата на амфетамините. При два от случаите е била налице коморбидност.

Селективна превенция

Източник на информация – сдружение „Съучастие“, в рамките на Програма за селективна превенция на употребата на наркотични вещества сред деца от ромска общност, изпълнявана от с финансовата подкрепа на дирекция „Превенции“ в Община Варна.

В периода април – декември 2023 г. дейностите в програмата са обхванали 23 деца (19 момчета и 4 момичета), на възраст от 11 до 17 год. Във възрастта до 15 год. повечето посещават (макар и нередовно) училище като някои от тях са на индивидуална форма на обучение. Като цяло е налице сравнително добро владение на български език, на фона на ниска грамотност и слабо развити социални умения.

При всички деца се наблюдава множествена поведенческа проблематика. Най-често тя е свързана с употреба на наркотични вещества (продукти от канабис, в т.ч. ННС или синтетични канабиноиди – в 9 от случаите; стимуланти като метамфетамини и кокаин – в 7 от случаите). При значителен брой от децата (16 от тях) се наблюдават и противообществени (агресивно поведение) и криминални прояви – кражби, продажба на наркотици. В един случай подрастващ е замесен с група, уличена в трафик на мигранти, а в друг един случай на сводничество.

Освен рисковото поведение на децата се наблюдава и значителна уязвимост и проблематика в семейното им обкръжение. 23-те деца съжителстват с повече от 85 лица от най-малко три поколения (баби и дядовци, майки и бащи или нови семейни партньори, сиблинги в т.ч. природени братя и сестри, братовчеди и др.). С малки изключения семействата живеят в лоши жилищни и битови условия. Подобно на децата и сред членовете на техните семейства се наблюдава множествена поведенческа проблематика – употреба на наркотични вещества и/или проблемна употреба на алкохол (в 11 семейства), криминално поведение в т.ч. и изтърпяване на ефективно наказание (в 6 семейства); проституция (в 5 семейства).

Незаконен пазар и закононарушения, свързани с наркотични вещества

Източник на информация – ОД на МВР Варна

Най-често на незаконния пазар на наркотици в града се наблюдава канабис (марихуана), производни на амфетамин и хероин. През изтеклата година на уличния пазар се появиха нови видове аналози на синтетичния опиоид фентанил (метилфентанил, алфа-метилфентанил).

Марихуаната на пазара е с български произход и се отглежда във външни насаждения или в закрити домашни оранжерии. Във Варна не се наблюдава предлагане на марихуана от чуждестранен внос. Продава се на цена от 20 лв. за един „кантарен“ грам, но реално този грам се разделя на четири, като всяка част се продава на цена от 5 - 7 лева.

На 10.10.2023г. канабиноидът ННС (Хексахидроканабинол) е включен в забранителните списъци към Наредбата за реда за класифициране на растенията и веществата като наркотични – Списък 1. Независимо от това този вид наркотично вещество продължава да се търси от младите хора на територията на гр. Варна. Същите се разпространяват като пълнители за устройства за пушене („вейп“ устройства, електронни цигари), като цената варира от 45 до 120 лв. и зависи дали се продава отделна капсула или цялото устройство.

Матамфетаминът се произвежда в домашни условия от продукти, които се продават свободно в търговската мрежа. Като основен прекурсор се използват медикаменти, съдържащи ефедрин или псевдоефедрин, с допълнителни вещества като фосфорна киселина, солна киселина, натриева основа и др. Цената на този вид наркотично вещество е за 0,10 – 0,13 гр. 10 /десет/ лева на дребно. Закупен на едро цената е 40 лева за кантарен грам.

През 2023 г. в гр. Варна служителите на МВР са установили и задържали лица, които разпространяват хероин премесен с Алфа-метилфентанил и кофеин. Разпространението на тази смес наркотично вещество се осъществява, като 1 един кантарен грам се разделя на десет равни части и всяка от тях се продава на цена от 10лв.

Средната цена на улично ниво на хероина е 60 лв. за грам, на кокаин – 120 лв. за грам, амфетамин (прах) – 15 лв. за грам, екстази – 15 лв. за таблетка.

Чистота на наркотичните вещества на улично ниво в процентно съдържание на активната съставка през 2023 г.

Вещества	2023	2022
Хероин	от 1.30% до 43.5%	от 25% до 57%
Кокаин (хидрохлорид)	от 2.65% до 80.02%	от 50% до 80%
Коноп (марихуана)	от 0.3% до 25.7%	от 8% до 20%
Амфетамин	от 0.75% до 12.6%	от 2% до 11%
Метамфетамин	от 12.2% до 76.5%	от 40% до 73%
Хашиш	от 24% до 66.5%	от 34% до 53%
Екстази (MDMA)	от 9.47% до 25%	от 11% до 25%

Задържани количества през 2023 г.

Вещества	2023	2022
Фентанил	256.7 гр.	-
Хероин	2108.82 гр.	19 гр.
Кокаин	3094.58 гр.	90 гр.
Амфетамини	1693.5 гр.	564 гр.
Метамфетамини	1610.22 гр.	3416 гр.
Екстази	282.75 гр.	157 гр.
Канабис (зелена маса)	64.917 кг.	78.5 кг.
Канабис (растения-брой стръкове)	2812 бр.	4277 бр.
Хашиш	503гр.	7.5 гр.

Задържани лица и досъдебни производства

През 2023 г. на територията на ОД на МВР Варна са задържани 488 лица (от тях 50 непълнолетни) и са образувани 560 досъдебни производства за притежание, разпространение, отглеждане и производство на наркотични вещества. Неутрализирани са 4 лаборатории за производство на метамфетамини и 14 оранжерии за отглеждане на коноп (марихуана).

Тестване за наркотици на водачи на МПС

През 2023 г. сектор „Пътна полиция“ е установила 379 водачи, управляващи МПС след употреба на наркотични вещества. За всеки един от случаите е образувано досъдебно производство. Разпределение по вещества: *амфетамини/метамфетамини* – 107; *канабис* – 62; *кокаин* – 34; *опиоиди* – 7, *бензодиазепини* - 17. При останалите 152 лица се отчитат различни комбинации от горепосочените наркотични вещества.

На територията на област Варна са настъпили 122 ПТП с водачи, употребили наркотични вещества и/или алкохол (89 с алкохол, 29 с наркотични вещества и 4 с комбинирана употреба на наркотични вещества и алкохол).

	2023	2022
Задържани лица	488 лица (от тях 50 непълнолетни)	429 лица (от тях 48 непълнолетни)
Досъдебни производства	560	517
Водачи, управляващи МПС след употреба на наркотични вещества	379	459
ПТП с водачи, употребили наркотични вещества	33	13

ОБЗОР НА НАБЛЮДАВАНИТЕ ТЕНДЕНЦИИ, СВЪРЗАНИ С РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО НА ХИВ/СПИН ПРЕЗ 2023 Г.

Източник на информация – Регионална здравна инспекция – Варна, Министерство на здравеопазването

Ситуацията в България

В България нивото на разпространение на ХИВ се задържа ниско, въпреки че държавата се намира на пътя на миграционни потоци от страни с епидемично разпространение на инфекцията.

За периода 1986-2023 г. в България (откакто в страната се води официална статистика) са регистрирани 4 301 носители на ХИВ. През изминалата **2023 г.** 359 хил. лица у нас са се изследвали и са узнали своя ХИВ-статус. **Новооткритите заразени с ХИВ са 253.**

България остава страна с ниско разпространение на ХИВ в общата популация, като честотата на новорегистрираните случаи с ХИВ инфекция на 100 хил. души население у нас през 2022 г. е 4.8, а средният показател за страните от ЕС през 2022 г. е 5.1. За 2023 г. честотата на новорегистрираните случаи с ХИВ инфекция на 100 хил. души население у нас е 3.9.

През изминалата година съотношението мъже/жени сред лицата с установена ХИВ инфекция 4:1. Най-голям брой от новозаразените лица са във възрастовата група 30-39 г. – 36%, следвана от група на 20-29 г. – 25% и възрастовата група 40-49 г. – 23%. Към 31 декември 2023 г. общо 2 344 лица с ХИВ се проследяват в центровете за лечение на пациенти с ХИВ/СПИН като 90,5% от тях посочват като вероятен път на заразяване сексуален контакт, а 9,1% - инжекционна употреба на наркотици. 2 312 лица (98.6% от всички пациенти) получават съвременна антиретровирусна терапия.

Ситуацията във Варна и областта

По данни на РЗИ-Варна **новите случаи** за варненски регион, потвърдени от Националната референтна лаборатория, **за 2023 г. са 21 лица**, от които 5 жени и 16 мъже. Разпределението по възраст е както следва: 20-24 г. – 2 лица, 25-29 г. – 1 лице, 30-39 г. – 8 лица, 40-49 г. – 3 лица, над 50 г. – 7 лица.

Новооткрити с хепатит В – 2 лица над 50 г., с хепатит С – 23 лица, от които 21 мъже, почти всички над 29 години. Със сифилис новооткрити са 12 лица (11 мъже и 1 жена), от които под 19 г. – 1 лице, 20-29 г. - 5 лица, 30-39 г. -5 лица, над 40 – 2 лица.

ХИВ/СПИН	Общо за страната (бр. лица)	Общо за страната (мъже : жени)	Открити в КАБКИС-Варна (бр. лица)	Открити в КАБКИС-Варна (мъже : жени)
2020	183	5,5 : 1	10	9 : 1
2021	219	6,1 : 1	9	8 : 1
2022	299	1,8 : 1	32	1 : 2
2023	253	4:1	21	3:1

Анкетно проучване сред студенти в гр. Варна

В рамките на общинската АНТИСПИН кампания (м. декември), сътрудници от Асоциацията на студентите по медицина в България (АСМБ) -Варна проведеха пилотно **анкетно проучване за оценка на нивото на информираност и нагласи** сред младите хора в 3 варненски университета, в което бяха достигнати 178 респонденти.

Почти всички анкетирани са запознати с най-сигурните начини за предпазване от ХИВ, както и че това е инфекция, която може да остане скрита дълго време: 94% са посочили използването на предпазни средства при всеки сексуален контакт, а 84% знаят, че риска от инфектиране намалява значително, когато имат само един сексуален партньор, който не е заразен и няма други партньори. Но 84% от анкетираните млади хора никога не са проверявали своя ХИВ-статус. Едва 10% са се изследвали за ХИВ в рамките на годината.

Недостатъчни са знанията на младите хора за пътищата на предаване на ХИВ-инфекцията. Така напр. 40% са отговорили, че е възможно човек да се зарази чрез ухапване от комар. Всеки четвърти е отбелязал, че един от начините е споделянето на обща храна, а 33% не знаят, че ХИВ може да се предаде от майка на дете.

Слабата информираност подсилва страховете на хората, а те засилват стигмата и водят до устойчивост на дискриминиращите практики.

Поради страх от заразяване половината от анкетираните не биха споделили храната си с човек, за когото знаят или подозират, че е с ХИВ, нито биха пазарувани от търговец на зеленчуци, който е с ХИВ/СПИН. Всеки четвърти счита, че учител, който

е с ХИВ, но не е болен от СПИН не трябва да преподава в училище, а 18% биха прекратили контакти с приятел или близък, ако разберат, че е с ХИВ.

От друга страна почти всички респонденти (91%) заявяват, че биха се грижили за член на семейството с ХИВ/СПИН, но повечето (70%) биха искали този проблем да остане в тайна от обществото, поради притеснение от отхвърляне или дискриминация.

Насоките на бъдещите превантивни дейности са както за повишаване на информираността, така и за преодоляване на стигматизиращите нагласи, които сигурно водят до дискриминиращи практики и съответно увеличаване броя на хората, които вероятно имат ХИВ и не се изследват и лекуват. Така нараства и риска от разпространение на ХИВ.

ОБЗОР НА НАБЛЮДАВАНИТЕ ТЕНДЕНЦИИ, СВЪРЗАНИ С ДЕТСКИТЕ ПРОТИВООБЩЕСТВЕНИ ПРОЯВИ И ПРАВОНАРУШЕНИЯ ПРЕЗ 2023 Г.

Законът за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН) определя тези прояви като деяние, което е общественоопасно и противоправно или противоречи на морала и добрите нрави и обхваща възрастта от осем години до навършване на пълнолетие. Законът урежда и реда за разглеждане на **възпитателни дела** и налагане на **възпитателни мерки** от Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните.

Как българското законодателство третира случаите на престъпление, извършено от малолетно или непълнолетно лице.

Наказателната отговорност започва с навършване на 14 годишна възраст, ако детето е могло да разбира свойството и значението на деянието и да ръководи постъпките си. Дете на възраст от 8 до 13 навършени години е наказателно неотговорно. Следователно, противоправното деяние извършено от такова дете ще се разглежда като противообществена проява, макар да осъществява състав на престъпление.

Пример: ако две деца на 9 и 15 години извършат грабеж, то по отношение на 9 годишното ще бъдат приложени само и единствено възпитателни мерки, защото то е наказателно неотговорно по смисъла на Наказателния кодекс. По отношение на 15 годишното дете, прокурор ще прецени дали да продължи наказателното преследване или да изпрати преписката на местна комисия за налагане на възпитателни мерки. Изпращането на преписката за налагане на възпитателна мярка се прилага в случаите, когато деянието е извършено поради лекомислие, не е с голяма степен на обществена опасност като едновременно с това детето няма напълно изградена познавателна способност правилно да преценява характера, значението и последиците от своите действия.

Най-често прилаганите възпитателни мерки са: „поставяне под възпитателен надзор на обществен възпитател“, „задължаване за участие в консултации, обучения и програми за преодоляване на отклоненията в поведението “ и „предупреждение “. При тежки престъпления или при рецидивиращо поведение, съпътствано от липса на подкрепяща среда (семейство, социална услуга и др.) мярката може да бъде настаняване в социално - педагогическите интернати (СПИ) или възпитателни училища – интернати (ВУИ). Органът, който решава дали едно дете да бъде настанено в СПИ или ВУИ е Районния съд по настоящия му адрес.

През 2023 г. в гр. Варна са образувани **140 възпитателни дела** за общественоопасни деяния, в които са обхванати **144 деца**: **32 малолетни (8-13 г.)** и **112 непълнолетни (14-17 г.)**.

136 от образуваните възпитателни дела (97%) касаят деяния, съставляващи престъпления. Другите 4 са за противообществени прояви или административни нарушения. Най-често срещаните престъпления са кражбите – 36 и свързаните с наркотични вещества – 36, следвани от телесните повреди – 23 и увреждане на имущество – 8.

През 2023 г. **няма** регистрирани тежки престъпления срещу личността.

Показател	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Възпитателни дела	140	156	117	122	144	162	142
От тях предложени от прокуратура	136	118	112	117	141	159	139
Обхванати деца	144	207	119	109	171	196	157
<i>Малолетни 8-13</i>	32	67	15	15	45	51	19
<i>Непълнолетни 14-18</i>	112	149	104	94	126	145	138
По най-често срещан вид на проявата							
Кражби	36	47	46	37	78	56	62
Свързани с наркотици	36	23	12	16	28	17	25
Телесни повреди	23	19	16	23	15	22	20

През 2023 г., в рамките на възпитателните дела, са **наложени 180 възпитателни мерки**, като най-често това са „задължаване за участие в консултации, обучения и програми за преодоляване на отклоненията в поведението“ – 39, „поставяне под възпитателен надзор на обществен възпитател“ – 62 и „предупреждение “ – 27.

По данни на ОД на МВР през 2023 г., на отчет в **Детска педагогическа стая** (ДПС) са се водили 215 малолетни и непълнолетни лица. За същия период са били регистрирани 97 деца, жертви на престъпления.

Показател	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Контингент на ДПС	215	235	235	251	265	260	296
Деца жертви на престъпления	97	107	111	135	160	160	187

По данни на Районна прокуратура – Варна през 2023 г. **34 непълнолетни** лица са осъдени с **влязла в сила присъда**. От тях: с лишаване от свобода – 2; с отложено изпълнение на наложено наказание лишаване от свобода (условно осъждане) – 13; а с обществено порицание са наказани 11 лица.

Показател	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Приключени досъдебни производства	63	50	51	47	38	28	42
Осъдени лица с влязла в сила присъда	34	39	36	41	34	22	22

ОБЗОР НА НАБЛЮДАВАНИТЕ ТЕНДЕНЦИИ, СВЪРЗАНИ С ТРАФИКА НА ХОРА И ЗАКРИЛА НА ЖЕРТВИТЕ ПРЕЗ 2023 Г.

Трафикът на хора е престъпление срещу личността. В българското законодателство той се определя като „набиране, транспортиране, прехвърляне, укриване или приемане на хора, **независимо от изразената от тях воля**, когато се извършва с цел експлоатация“.

"Експлоатация" е противозаконното използване на хора за разврат, за отнемане на телесен орган, тъкан, клетка или телесна течност от пострадалия, за осъществяване на принудителен труд, за просия или за държане в принудително подчинение, за поставяне в робство или в положение, сходно с робството. "Жертва" е всяко лице, което е било обект на трафика на хора, а като "рискова група" се определят лица, които поради възрастта си, пола, социалния статус или разположението на района, в който живеят, са потенциални жертви на трафик

Идентифицирани жертви на трафик. Образувани производства. Предоставена закрила на пострадалите лица. Механизми за въвличане на жертвите
Източник на информация - Районна прокуратура - Варна, Фондация „SOS-семейства в риск

По данни на Районна прокуратура – Варна за периода 01.01.2023 г. – 08.12.2023 г. и в сравнение със статистическите данни от 2022 г. се отчита намаление на жертвите на трафик, които съответно за 2022 г. са 28 лица, а през 2023 г. са 19 лица. Всички са лица от женски пол, като се отчита, че за 2023 г. от общия брой жертви на трафик са били 2 непълнолетни лица, като по този показател няма промяна в сравнение с 2022 г.

		2023	2022	2021	2020
Разпределение по пол	Жени	19	28	12	15
	Мъже	0	0	0	0
Разпределение по възраст	18 г. +	17	26	11	11
	14-17 г.	2	2	1	4
	До 14 г.	0	0	0	0

В сравнение с 2022 г. – за 2023 г. прекратените дела са 1 бр., докато за 2022 г. са били 3 бр. За 2023 г. се отчитат спрени 3 бр. наказателни производства, докато през 2022 г. те са 2 бр. През 2023 г. няма внесен в РС гр. Варна обвинителен акт по приключило наказателно производство, докато през 2022 г. е внесено в РС с обвинителен акт едно наказателно производство. Новообразувани през 2023 г. са 3 бр. производства. През 2022 г. се отчита 1 бр. производство. За 2023 г. решените производства са 4 бр. – 3 бр. спрени, 1бр. е прекратено, докато през 2022 г. решените производства са 7 бр. – 2 бр. са спрени, 3 бр. са прекратени и 1 бр. е изпратено по компетентност в друг съдебен район. Неприключили производства са 6 бр.

Анализът на данните показва, че при разследването на този род престъпления понякога се налага спиране на производството, доколкото се констатира, че или жертвите на трафик са в чужбина или самите извършители.

Констатира се, че през 2023 г. образуваните производства са по сигнал на жертвата. Производствата, които се водят в Районна прокуратура – Варна са за лица жертви на трафик, свързани с използването им за сексуални услуги, като само едно от тях е за трафик на бременни жени с цел продажба на детето.

Със Заповед РД – 04-1381/28.10.2022г. на Административния ръководител на РП Варна е създадена специализирана група от прокурори, които да

наблюдават производствата свързани с трафика на хора, в която са включени 4 прокурора. През 2023 г. новообразуваните наказателни производства са изцяло разпределени на случайния принцип на прокурори от тази група.

През 2023 г. услугите на **Фондация „SOS-семейства в риск“** са обхванали 11 жени – 9 пълнолетни и 2 непълнолетни. При пълнолетните жени в 4 от случаите се касаело за вътрешен трафик, а при другите 5 – за външен (страни на крайна дестинация - Германия, Швейцария, Гърция, Италия, Испания).

	2023	2022	2021	2020
Общ брой на случаите				
	11	17	18	10
Разпределение по пол				
<i>Жени</i>	11	17	18	10
<i>Мъже</i>	0	0	0	0
Разпределение на база възраст				
<i>Пълнолетни</i>	9	13	18	10
<i>Непълнолетни</i>	2	4	0	0
Разпределени по вид на експлоатацията (пълнолетни жени)				
<i>Сексуална</i>	8	16	17	9
<i>Трудова</i>	0	0	0	1
<i>Друго: просия</i>	1	1	1	0

По данни на Гранично полицейско управление – пристанище Варна основните способи за въвличане в трафик си остава въвеждането в заблуда за охолен живот, както и налагане на нрави и обичаи сред ромските семейства, като се наблюдава тенденция за въвличане на жертвите с меки подходи (сприятеляване, „Lower boy“) за сметка на отправяне на заплахи и оказване на психически тормоз над жертвата и нейните роднини, (главата на семейството да налага поведението на членовете на рода).

Продължава да се наблюдава тенденцията от последните години, жертва или нейни близки да търсят помощ от органи на полицията, ако възникне конфликт за пари със сводника или контролиращо лице.

Трудността, която се среща при работа и доказване на трафик е, че потърпевшите проституират доброволно, т.е. липсва принуда и не се идентифицират като жертви извършват развратни действия и са доволни от изработените финансови средства. При трансграничния трафик, деянието е довършено на територията на друга страна и съгласно разпоредбите на чл. 194, ал. 1, т. 3 НПК, разследването на престъплението се извършва от следовател и не винаги участват служители на МВР.

През 2023 г. не са установени случаи на трафик на бебета, бременни жени, малолетни и на хора с ментални увреждания.

Не са постъпили данни за български граждани, трудово експлоатирани в чужбина.

Имайки предвид местоположението на град Варна и констатираните единични случаи на незаконно влизане на мигранти през територията на града, не може да се направи обоснован извод за жертви на деянието сред лицата търсещи закрила пред органите на ДАБ.

За противодействие на трафика на хора е необходимо да продължава работата с подрастващите младежи, посредством училищни програми, кампании и обучения. Особено внимание следва да се обърне в малките населени места с ромско население в обособените махали на територията на гр. Варна, както и селата Каменар, Венелин, Гроздьово, Садово, Старо Оряхово, Аврен и др., където за освен за последваща сексуална експлоатация лесно може да се наберат лица, експлоатирани трудово в различни сфери на дейност.

Въпреки липсата на данни за трафик на хора с последваща трудова експлоатация (изкл. просия), съществува вероятност да постъпи информация за такъв род престъпи информация за такъв род престъпления, вкл. на територията на РБ. През последните години се наблюдава значително увеличение на работещите чужди граждани (предимно млади хора от Молдова и Украйна) в сферата на туризма и строителството. Към момента няма данни за експлоатация на същите под каквато и да е форма.

Отново се среща трудността при доказване на деянието. Често се квалифицира като икономическа измама, а много хора не осъзнават, че вместо измамни са експлоатирани.

По данни на Сектор 01, отдел 13 при ГДБОП - МВР в организираната улична и клубна проституция на територията на Варненска област, се утвърждава наблюдаваната от последните години тенденция, да се предлагат сексуални услуги чрез обяви в различни интернет сайтове и платформи. В голяма част от тези случаи жените публикуват обявите си самостоятелно, като заплащат такса за обявата на съответната платформа. Сексуалните услуги се извършват или в жилището на компаньонката, или на адрес посочен от клиента. Няма данни парите, спечелени от проституция да се отчитат към организационно ядро на ОПГ.

При трафика на жени с цел сексуална експлоатация в чужбина, също има ясна тенденция за пренасочване на дейността към интернет сайтове и платформи в различни европейски страни. По този начин се избягва заплащането на такса за нощувка в т.нар. ПУФ (заведения, в които се предлагат сексуални услуги), а също и конфликти, които често възникват между проституиращи и сутеньори на улици

и пътни артерии. Обичайно организацията по предлагане на сексуални услуги в интернет сайтове в Европа е следната: сутеньор от България набира жени, които желаят да проституират, осигурява им квартира в съответната страна. За обявите в сайтовете и изработването на т.нар. „портфолио“ отговорност имат телефонните оператори (телефонистки), които често са бивши проститутки. Същите водят и отчетността на приходите. В много от случаите самите телефонни оператори извършват своята дейност от територията на България.

През последната година значително са намалели случаите, в които се извършва трафик на жени с цел сексуална експлоатация в изпълнение и по поръчение на организирана престъпна дейност. Най – често получаваните сигнали се отнасят за интимни отношения между сводник и проституираща, която бива изведена в чужбина, с цел печалба на средства за обезпечаване на съвместния живот на двойката.

По отношение на трафика на хора с цел трудова експлоатация, се запазва тенденцията жертвите да са предимно от селските райони, с основно или средно образование, които съзнателно поемат риска да бъдат измамени и в последствие отказват да участват в наказателното производство. Проявяват висока търпимост към злоупотреба с правата им.

Подходът към жертвите е директен, чрез разговор или обява. Обещават им високи и бързи доходи, като често още преди напускане на страната, се забелязват пропуски и съмнения в легитимността на договорите. Най – честите сфери на трудова експлоатация са в областта на земеделието, строителството, домакинските услуги, хотелиерството, развлекателната индустрия.

Относно трафика на хора с цел отнемане на телесни органи, в региона е установена динамика по отношение на продаването на кръв. Тази дейност функционира от дълъг период на време, а действията на участниците до голяма степен вече са явни поради редица фактори, обусловени най-вече от народопсихологията. Действията по продажба на кръв до такава степен е вкоренено, че е прието от голяма част от обществото и медицинските служители като норма на поведение. Изградените доверителни отношения между медицински персонал, организатори на трафик на телесни течности и „дарители“ на кръв значително затрудняват доказването на престъпна дейност. Фактът, че такива престъпни групи функционират на практика пред всеки център по трансфузионна хематология в Република България показва, че това не е регионален проблем само за област Варна.